

METİNLERARASILIK: TANIM, KÖKEN VE KAVRAMIN GELİŞİM SÜRECİ
INTERTEXTUALITY: DEFINITION, ORIGIN AND THE DEVELOPMENT PROCESS OF
THE CONCEPT

Hanife ALINCA

Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Alman Dili ve Edebiyatı hanife_alinca@hotmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-1118-2404>

ÖZET

Metin dil biliminin derinliklerine yerleşmiş bir kavram olan metinlerarasılık, iletişimi şekillendirmede ve zenginleştirmede önemli bir rol oynamaktadır. Bu makale, metinlerarasılığın çok yönlü boyutlarını derinlemesine inceleyerek onun teorik temellerini, çeşitli söylem biçimlerindeki tezahürlerini ve metin dilbilimi açısından sonuçlarını ele almaktadır. Ayrıca bu çalışma metinlerin birbirine bağlılığını ve onların yarattığı karmaşık referans ağını keşfederek, metinlerarasılığın anlam inşası, yorumlama ve dilin genel dinamikleri üzerindeki derin etkisini açığa çıkarmaktadır. Metindilbilimi bir çalışma alanı olarak yıllar içinde önemli bir evrim geçirmiştir. Bu evrime katkıda bulunan sayısız faktör arasında metinlerarasılık, metinleri anlama ve analiz etme şeklimizi şekillendiren önemli bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Özellikle yaşadığımız modern dönem içinde üretilen her bilginin kendinden daha öncekilerle bilinçli ya da bilinçsiz bir şekilde birtakım ilişkiler barındırıyor olması, metinlerarasılığın anlaşılmasının önemini gözler önüne sermektedir. Bu makale, metin dilbiliminde metinlerarasılığın önemini açıklamayı, teorik temellerini incelemeyi, çeşitli söylem türlerindeki tezahürlerini keşfetmeyi ve dil anlayışımız için sonuçlarını ortaya çıkarmayı ve buna ek olarak bu çalışma konu ile alakalı diğer çalışmalara katkı sağlamayı da amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Metindilbilim, Metinlerarasılık, Metin, Söylem

ABSTRACT

Intertextuality, a concept deeply embedded in text linguistics, plays an important role in shaping and enriching communication. This article examines the multifaceted dimensions of intertextuality in depth, discussing its theoretical foundations, its manifestations in various forms of discourse, and its consequences for text linguistics. Additionally, by exploring the interconnectedness of texts and the complex reference network they create, this study reveals the profound impact of intertextuality on meaning construction, interpretation, and the general dynamics of language. Text linguistics as a field of study has undergone significant evolution over the years. Among the numerous factors contributing to this evolution, intertextuality stands out as an important element that shapes the way we understand and analyze texts. The fact that every information produced especially in the modern period we live in has some conscious or unconscious relationships with its predecessors reveals the importance of understanding intertextuality. This article aims to explain the importance of intertextuality in text linguistics, examine its theoretical foundations, explore its manifestations in various types of discourse, and reveal its consequences for our understanding of language and additionally to contribute to other studies related to the subject, as well.

Keywords: Textlinguistics, Intertextuality, Text, Discourse

1. GİRİŞ

Post-modernizm ile birlikte adı oldukça fazla anılmaya başlanan metinlerarasılık kavramı ortaya atıldığı günden bu yana farklı tanım ve işlevlerle karşımıza çıkmaktadır. Terim olarak kökeni nispeten yeni olmasına rağmen, metinlerarasılık olgusu ilk yazınlardan bu yana bir yazının diğer bir yazınla arasında oluşturduğu ilişkileri tanımlamak için farklı şekillerde başvurulmuş bir olgudur. Bu tanımlama yöntemleri günümüzde metinlerarası ilişkileri saptamak ve sınıflandırmak için kullanılan yöntemlerdir.

İçinde bulunduğumuz modern dünya, insanlık tarihinin hiçbir noktasında mümkün olmayan derecede bilgi paylaşımı ve iletişim imkânı sunuyor. Bunun en önemli sebeplerinden bir tanesi modern dünyanın, sahip olduğumuz teknoloji sayesinde, birçok alanda sınırlarının ortadan kalkmış olmasıdır. Örneğin internetin bize sunduğu ağ ve erişim olanakları bilginin hiç olmadığı kadar hızlı bir şekilde taşınmasını ve yine hiç olmadığı kadar geniş kitlelere yayılmasını sağlıyor. Ayrıca, sanat, bilim ve edebiyat gibi alanlarda üretilen her bilgi ve metin anında kendi sınırlarının ötesine aşabiliyor ve milyarlarca farklı kişiye eş zamanlı olarak ulaşabiliyor. Dolayısıyla günümüz dünyasında iletişim, kişilerin bulunduğu sınırların çok ötesinden gelen ve birbirinden farklı girdilerle şekillenebiliyor. Bu sebeplerden ötürü yaşadığımız dönemde üretilen herhangi bir metnin kendinden önce üretilen bir başka metinden beslenmemiş olması veya ona öykünmemiş olması neredeyse imkânsız hale geliyor. Bir diğer deyişle günümüzdeki iletişimin en temel taşlarından bir tanesi söz konusu iletişimin başka metinlerle olan ilişkisidir. Bu ilişkilerin bütününe verilen isim ise metinlerarasılıktır.

Sanatsal bir metin söz konusu olduğunda metinselliğin en önemli kriterlerinden biri de artık popüler hale gelen metinlerarasılıktır. Kristeva tarafından 1967'de geliştirilen terim, başlangıçta iki metin arasındaki ilişki durumunu ifade ediyordu. Beaugrande/Dressler bu kriteri birkaç örnek kullanarak tartışıyor ve son olarak onu “bir bütün olarak iletişimsel faaliyetlerin prosedürel kontrolü” (Verfahrenskontrolle der kommunikativen Aktivitäten im Ganzen) olarak tanımlıyor. (Sulikowski, 2015, s. 6) Ancak metinlerarasılık üzerine pek çok tanımlama yapılması ve hakkında ortak bir payda da birleşilememesi, metinlerarasılık kavramı hakkında daha geniş alanda tartışılması gerektiği görülmektedir.

Metinlerarasılık en temelde metinlerin birbirleriyle sürekli iletişim halinde olması kavramıdır. Bir yazar yeni bir eser yarattığında mevcut kültürel, edebi ve tarihi referanslardan yararlanır. Bu göndermeler, doğrudan alıntılar, imalar veya diğer metinlerin incelikli yankıları gibi çeşitli biçimlerde olabilir. Yazar, izleyicinin bu referansları tanımaya ve yorumlamaya olanak tanıyan ve okuma deneyimini zenginleştiren ortak bir kültürel bilgiyi paylaştığını varsayar. Bu metinlerarası diyalog, metinlerin birbirleriyle rezonansa girmesine olanak tanıyarak, bireysel çalışmanın yüzeyinin ötesine uzanan anlam katmanları yaratır. Ayrıca, metinlerarasılık anlam ve kimlik inşasında önemli bir rol oynar. Çünkü, metinler esasında izole varlıklar değildir; toplumsal değerleri, inançları ve normları şekillendiren ve yansıtan daha geniş bir kültürel matrisin parçasıdır. Metinlerarası referanslar yoluyla metinler, kültürel kimliğin devam eden inşasına ve müzakeresine katkıda bulunur. Örneğin, çeşitli mitolojilerde ve kültürler arası edebiyatta kahramanın yolculuğunun tekrarlanan teması, insan deneyimlerinin ve gözlemlerinin evrensel olarak anlaşılmasına katkıda bulunan ortak bir anlatı işlevi görür. Torusdağ ve Aydın'a göre her yazar kendi ürettiği eserler üzerine, daha önceki incelediği ve araştırdığı eserden bir bilgi aktarımı yapar. Böylece her yazınsal metin kendi içinde başka yazınlar metinlerden izler taşır, dolayısıyla hiçbir metin tamamen başka bir metinden soyutlanmış, tamamen farklı ve tamamen özgün olamaz. (Torusdağ ve Aydın, 2021, s. 18)

Öte yandan, metinlerarasılık edebiyatla sınırlı değildir; sanat, müzik, film ve hatta günlük dil gibi diğer kültürel ifade biçimlerine kadar uzanır. Görsel sanatlar alanında sanatçılar sıklıkla geçmişteki ikonik görsellere veya stillere atıfta bulunur ve bunları yeniden yorumlar. Müzikte

örnekleme ve remiksleme, farklı müzik türleri ve gelenekler arasında devam eden iletişimi gösteren, yeni bir şey yaratmak için mevcut müzik öğelerinin tahsis edilmesini içerir. Benzer şekilde, sinemada film yapımcıları eski ve yeni arasındaki diyalogu teşvik ederek görsel alıntılar veya anlatı yapıları aracılığıyla sıklıkla önceki çalışmalara saygı gösterirler.

Ancak metinlerarasılığın birtakım zorlukları ve karmaşıklıkları da vardır. Çünkü bu kavram metinlerin yorumlanma olanaklarını zenginleştirirken aynı zamanda yaratıcılığın ve özgünlüğün doğasına ilişkin soruları da gündeme getirir. Eleştirmenler, metinlerarasılığa aşırı odaklanmanın, yeni çalışmaların kültürel yeniliğe önemli ölçüde katkıda bulunmadan yalnızca mevcut fikirleri yeniden paketlediği ve yeniden karıştırdığı bir tür kültürel geri dönüşüme yol açabileceğini savunuyor. Ek olarak, izleyiciler arasında paylaşılan bir kültürel bilginin olduğu varsayımı, aynı kültürel geçmişe sahip olmayanları dışarıda bırakabilir ve potansiyel olarak belirli metinlerin erişilebilirliğini sınırlayabilir.

Bu çalışmada metinlerarasılık kavramının tanımından, kavramın kökenlerinden ve tarihsel gelişiminden bahsedilmiş olup, söz konusu kavram hakkında farklı perspektiflerden teorik görüşlere yer verilmiştir. Dolayısıyla bu çalışmanın amacı sonraki başka çalışmalara konu hakkında bir kaynak sağlamak ve metinlerarasılık kavramı ile ilgili başka çalışmalara ışık tutmaktır.

2. TANIM

En genel anlamıyla metinlerarasılık, bir metnin alımlanabilirliğini veya iletişimsel fonksiyonunu yerine getirebilmesi için gerekli olan, metin olabilme önkoşullarından biridir. Metinlerarasılık bir kavram olarak her ne kadar 1970'lerde ortaya çıkmış olsa da metinlerarasılık tanımlarında kullanılan yöntemler geleneksel metin çözümleme ve alımlama sürecinde hâlihazırda kullanılan araçlardır. (Janich, 2008, s.177) Bu araçlara örnek olarak parodi, öykünme, anıştırma, pastiş vb. verilebilir. Bu bağlamda bir metin diğer metin veya metinlerle devamlı olarak çeşitli ilişkiler halinde olan dinamik bir olgudur.

Metinlerarasılık tanımı için iki farklı yaklaşım vardır. Bunlardan biri edebiyat perspektifinden diğeri ise dilbilim perspektifinden yaklaşımlardır. Edebiyat perspektifinden bakıldığında metinlerarasılık daha geniş bir alanı kapsamaktadır. Bütün metinler dünya görüşümüzle ilişkilidir, insanların tarihsel ve kültürel deneyimlerini yansıtır. Bu sebeple bütün metinler aslında diğer metinlerle açık veya kapalı şekillerde bağlantılıdır.

Dilbilim açısından ise metinlerarasılık, bir metnin başka bir metne açıkça gönderme yaptığı durumlarla sınırlıdır. Bir diğer deyişle metinler arasında kasıtlı bir ilişki veya gönderme bulunması gerekir. Yani, belirli metinlerarası işaretler, göstergeler ve belirleyiciler olmak zorundadır. Örneğin; başlık, epigraf, sesteş isimler, antonomasia, parodi, metin yapılarının tekrarı (yapı, ritim), söz öbekleri, kinaye vb.

Metinlerarasılık kavramı aynı adla anılmasa da ilk olarak Saussure'un fikirlerinden yola çıkarak yazını, tarih, sosyoloji ve psikoloji gibi dış unsurlardan bağımsız bir şekilde kendi içerisinde eşsüremsel bir şekilde incelemeye çalışan Rus biçimciler tarafından ortaya atılmıştır. (Aktulum, 1999, s. 20) Rus biçimciler metnin kendisini değil metinselliği kuramlarının odak noktası yapmışlardır. Fakat daha sonraları Rus biçimciler yazını salt kendi içerisinde incelemekten ziyade onu belirli bir metinsel bütün içerisine yerleştirip, metni başka metinlerle ilgileri yönünden incelemeye başlamışlardır. Ayrıca, Rus biçimciler yapıtlar arasındaki her türlü ilişkiyi incelerken yazarın payını görmezden gelirler ve bu durumu metnin özünde veya metinselliğin bir parçası olarak görürler. Bu bağlamda, Rus biçimciler metinlerarasılık tanımını kullanmadan, bir yapıtın barındırdığı biçimlerin kendinden önceki yapıtlardaki biçimlerin yerini aldığını savunarak, metinlerarasılık kavramını benimsemiş olurlar. Bu noktada Rus biçimcilerin en çok değindiği yazınlar arası ilişki çeşitleri parodi ve pastıştır. Rus biçimcilere göre parodi ve pastiş gibi yeniden

yazma süreçleri ile yazın mekanik bir olgu olmaktan çıkar ve bu sayede yeni bir işlev ve anlam kazanarak yeniden gün yüzüne çıkar.

Erken modern dönem bağlamında alıntıdaki “kasıtlı” sıfatı metinlerarasılık kavramı için büyük önem taşımaktadır. Jonathan Schüz’ün aktardığı gibi Kühlmann, modern metinlerde olduğuna benzer şekilde erken modern dönemin metinlerarasılığın konu olmadan anlaşılmasına karşı uyarıda bulunuyor. Özellikle 20. yüzyıl edebiyatı için her zaman metinsel özerkliğe olan talep arttıkça konu yapılarının incelenmesi, kasıtlı yazma ile kendi kendini düzenleyen metinlerarasılık arasındaki okumaların önünü açmaktadır. (Schüz, 2007, s. 234)

“Metinlerarasılık” kavramı 1970’li yıllarda Rus dil- ve edebiyat kuramcısı Michail Bachtin’in “Diyologsallık” (Dialogizität) kavramından yola çıkarak, Fransız göstergebilimci, kültürbilimci ve psikoanalizci Julia Kristeva tarafından kullanılmıştır. (Kristeva, 1972, s. 348) Julia Kristeva bu kavramı *Tel Quel* değisi yazarları, Roland Barthes ve Todorov’un katılımlarıyla tanımlamaya çalışmıştır. (Aktulum, 1999, s. 40)

Metinlerarasılık kavramı 20. Yüzyıldaki edebiyat bilimi tartışmalarındaki Yapıbozumculuğu (Dekonstruktivismus) ve Postyapısalcılığı (Poststrukturalismus) işaret eder. (Janich, 2008, s. 179). Yapıbozumculuk ve Postyapısalcılık perspektifinden bakıldığında metin dışı unsurlar (yazar, alımlayıcı, tarih vb.) bir kenara bırakılarak sadece metnin özüne dönüldüğünde öznelerarasılığın (Intersubjektivität) yerine metinlerarasılık kavramı getirilir. (Aytaç, 2016, s. 195) Bu bağlamda düşünüldüğünde Postmodern edebiyatın temel dokusu meydana gelir. Beaugrande ve Dressler’e göre metinlerarasılık, bir metnin kullanımını önceden kaydedilmiş bir veya daha fazla metnin bilgisine bağımlı kılan faktörlerle ilgilidir. Metinlerarasılık, daha genel olarak, tipik özellik kalıplarına sahip metin sınıfları olarak metin türlerinin geliştirilmesinden sorumludur. Parodiler, eleştiriler, yanıtlar ya da röportajlar gibi metin türlerinde, metin üreticisinin sürekli olarak önceki metne başvurması gerekir ve metin alıcısının da genellikle bu metinlere aşina olması gerekmektedir. (Beaugrande ve Dressler, 1981, s. 12-13) Doğan Günay ise metinlerarasılık kavramını şöyle tanımlar: “*Metinlerarasılık kavramı, bir metin ya da metinler grubunun başka metinlerle olan açık ya da gizli ilişkilerini belirtir. Her metin, geniş bir bağlam göz önünde tutularak yazılır, yine her metin kendisinde önce yazılmış ve biçem, izlek ya da başka bir açıdan az ya da çok etkilenmiş olup, bu metinlerle doğrudan ya da dolaylı bir etkileşim içindedir.*” (Günay, 2013, s. 2015).

3. KAVRAMIN KÖKENLERİ

Metinlerarasılık kavramını (Alm. intertextualität) “arası/arasında” anlamında olan “inter” ön eki ve “metin” anlamına gelen “text” kelimesi olarak ayırdığımızda metin arasında anlamının oluştuğunu görmekteyiz. Bir metnin, diğer bir metinle her türlü oluşabilecek ilişkisi üzerine geliştirilmiş bu kuramın kökeninde bulunan “metin” kavramını anlamak ve bununla birlikte metinlerarasılık teriminin ne olduğuna dair açıklık getirilmesi açısından önemlidir. “*Metin (Lat. Textus (dokuma) > textere: dokumak), belirli bir bildirişim bağlamında bir ya da birden çok kişi tarafından sözlü ya da yazılı olarak üretilen bir dil dizgesi bütünüdür.*” (Günay, 2013, s. 45). Canan Şenöz Ayata’nın aktardığı gibi Hartmann “*Dilin işleyişi sadece sözcükler ve tümcelerle gerçekleşmez. İnsan tek tek sözcüklerle, tümcelerle değil metinler aracılığıyla konuşur.*” (Ayata, 2005, s.18) Torusdağ ve Aydın’a göre metin ise “*Kültürel değişim sürecinde herhangi bir konu veya olayın, bilginin, yazılı ya da sözlü olarak dil aracılığıyla oluşturulması sonucunda ortaya çıkan söz bütünüdür.*” (Torusdağ ve Aydın, 2021, s. 9) Metinlerin diğer metinler ile benzeşme ihtimalinin olabileceğinden yola çıkarak metin odaklı kuramların çoğunun temel noktası, metin kavramını öne çıkarmaları ve onun benzerleriyle olan ilişkilerini tartışmalarıdır. Bütün bu metin tanımlamalarından ortak bir sonuca varıldığında “dokuma” öğretilerine başvuran, tekten tüme giden bir örüntüler kümesinin oluştuğunu görmekteyiz. Bu durum ise metinlerarasılık kavramının temel

fikri olan, metinlerin birbiriyle ilişki potansiyelinin fazla olduğu ve birbirleriyle düşündüğümüzden daha fazla ortak izler taşıdığı gerçeğine götürmektedir.

Metinlerarasılık kavramının yaratıcısı ve kuramcısı Julia Kristeva'nın ortaya attığı bu kavramın özünde Rus Eleştirmen Michail Bachtin'in "Söyleşimcilik" kavramı yer alır. Bachtin Rus biçimcilerin öne sürdüğünün aksine, bir yazının alımlanabilmesinin tamamen bir söylemin başka daha önceki söylemlerle arasındaki tarihsel, toplumsal ve kültürel her türlü ilişkiyle mümkün olabileceğini söyler. Yine Bachtin'e göre bir söylem geçmiş ile arasındaki ilişkiyle beraber kendi içerisinde bir anlam barındırır ve bu anlam yine aynı şekilde farklı anlamlar veya işlevlere dönüşerek geleceğe aktarılır. Bir diğer deyişle bir söylem başka söylemden izler taşır. Dolayısıyla, her türlü dış etkilerden bütünüyle azat edilmiş bir söylem kendi başına bir anlam taşıyamaz; yani gönderici ve alıcı arasındaki kaçınılmaz ilişkiler bütünü söylemi monolojik olmaktan çıkıp diyalojik hale getirir. Bu bağlamda Bachtin bir söylemin sadece diğer söylemlerle arasındaki bağlantıyla anlaşılamayacağını dolayısıyla tarihsel bir sürecin devreye sokulması gerektiğini ileri sürerek metinlerarasılık kavramını eşsüremsel boyuttan artsüremsel bir boyuta taşır. Bachtin'in söyleşimciliğine göre her söylem bir tekseslilik ya da tekdillilikten ziyade bir çokseslilik barındırır dolayısıyla her söylem başka birçok söylemin bir kesişim noktasıdır. Bu sebeple, bir söylem başka diğer söylemlerle yoğun bir ilişki içerisinde bulunmaktan kaçınmaz. Bu fikrini Bachtin Romanın Estetiği ve Teorisi adlı eserinde "*Yalnızca 'yalnız-Âdem' bütünüyle söyleşimci yöntemden kurtulabilir.*" (Aktulum, 1999, s. 27) ifadesiyle açıklıyor.

Bachtin'e göre bir söylemin çözümlenebilmesi ve anlamlandırılabilmesi için, Rus Biçimcilerin izlediği sürece benzer şekilde, yalnızca saf haliyle söylemi ele almak ve anlamı yalnızca söylemin kendisi içerisinde aramak yetersiz olacaktır. Bunun yerine Bachtin "dilbilim-ötesi" (trans-linguistik) olarak tanımlanabilecek bir alana ihtiyaç duyulduğunu öne sürer. Bachtin'e göre bu alana ihtiyaç duyulmasının sebebi ise bir söylemin bir diğer söylem ya da söylemler bütünüyle arasındaki ilişkileri ortaya çıkarma sürecinde salt dilbilim verilerinin yetersiz kalmasıdır. Çünkü sadece dilbilim verileri kullanılarak söylemi anlamlandırma çabası alımlama süreci içerisinde aktarıcı ve alımlayıcı faktörlerini göz ardı eder. Hâlbuki Bachtin'e göre bütün söylemler bir çokseslilik içerir ve bu çoksesliliğin var olabilmemesinin bir sebebi söylemin söyleyen ve alımlayan arasındaki devamlı alışverişidir.

1970'lerde Julia Kristeva Bachtin'in söyleşimcilik kavramının Avrupa'da tanınmasını sağlar. Daha sonra Kristeva bu kavramdan yola çıkarak bir metnin diğer metinlerle arasındaki ilişkileri tanımlamak için "metinlerarasılık" (intertextualität) terimini ortaya atar. Kristeva'ya göre metinlerarasılık, göstergibilimsel yazın kuramının merkezinde yer alır ve her metin "bir alıntılar mozağidir." (Aktulum, 1999, s. 41) Kristeva için metinlerarasılık bir dağıtım ve yeniden toparlama sürecidir. Yani, her metin bir bilgi aktarma amacı güder ve bu amacını yerine getirmek için başka birçok metindeki söylemleri içinde buldukları bağlamlardan alıp onları kendi bağlamı içinde ilişkilendirerek onlara yeni anlamlar ve işlevler yükler. Bu bağlamda Kristeva'ya göre dil dönüştürücü ve dolayısıyla üretici bir rol üstlenir. Bu sebeple Kristeva için metinlerarasılık metin olabilmemesinin en önemli koşuludur.

Kristeva'nın tanımıyla metinlerarasılık, dilin sonsuz bağlamlar kümesi içerisinde seçilen söylemlerin bir araya getirilerek yeni bağlam içerisinde farklı anlam ifade etmesi sürecidir. Bu durum göz anına alındığında metinlerarasılık kavramı bir metin içerisindeki metinlerarası göstergeleri ortaya çıkarma sürecinden ziyade kendi içerisinde barındırdığı kaçınılmaz bir oluşum sürecidir. Bu açıdan bakıldığında metinlerarasılık bir metnin kendinden önceki bir metni taklit etmesi veya bir metnin bir diğerinin içinde bulunması durumu değil bir yer ya da bağlam değiştirme (transposition) sürecidir. (Aktulum, 1999, s. 43) Bu bağlamda Kristeva'ya göre metinler arasında somut bir gönderme olması zorunlu değildir.

Kristeva ve Bachtin metin çözümleme sürecini artsüremsel olarak ele alır. Fakat Kristeva'nın artsüremsel yaklaşımı Bachtin'den ayrılır. Kristeva çözümleme sürecine soktuğu metinleri Bachtin gibi tarihsel olarak incelemek yerine metinlerin içerisinde yer alan söylemlerin ele alınan metin içerisindeki yeni bağlamlar kapsamında kazandıkları yeni anlam ve işlevleri göstergeçözümleyimsel (semanalyse) bir yaklaşımla inceler. Bu süreçte Kristeva, Bachtin'den farklı olarak, metinleri sosyolojik ve tarihsel olarak ele almaktan ziyade metinlerin diğer metinlere kıyasla geçirdikleri dönüşüm durumlarını inceler. Bütün bunlar göz önüne alındığında Kristeva'nın çözümleme yaklaşımı Rus Biçimcilerin yaklaşımları ile benzerlik gösterir. Çünkü her ikisi de metni kendi dışında kalan bütün olgulardan soyutlayarak anlamı ve işlevi yine metnin kendi içerisinde ararlar. Bu noktada Kristeva'nın yaklaşımı dekonstrüktivist bir yaklaşım olarak tanımlanabilir.

4. METİNLERARASILIK KAVRAMININ GELİŞİM SÜRECİ

Metinlerarasılık kavramını kullanan dilbilimcilerin arasında Ferdinand de Saussure'ü metinlerarasılığa ilişkin modern ve teorik fikirlerin kaynağı olarak görürken, Rus edebiyat teorisyeni Bachtin'i de görenler vardır. Ancak ne Bachtin ne de Saussure metinlerarasılık terimini kullanmamıştır. Bugün çoğunluk tarafından Kristeva terimin yaratıcısı olarak kabul edilmektedir. Kristeva, Bachtin ve Saussure'ün modellerinden etkilenip, bulgularını ve teorilerini birleştirmeye çalışmıştır. (Özdemir, 2020, s. 11-12) Gerard Genette metinlerarasılık olgusunu daraltmak ve sınıflandırmak için yeni ve sistematik bir tanım ortaya koymuştur. Genette "*Palimpsestes*" adlı çalışmada Kristeva ve Bachtin'in metinlerarasılık üzerine çalışmalarını genişleterek daha sistematik bir hale getirir ve bu kavramı daha genel bir başlık olan ve altında, içinde metinlerarasılık kavramının da bulunduğu, beş farklı alt başlığa ayrılan "Transtextualität" ya da Türkçesi ile "metinselaşkınlık" altında toplar. Bir diğer deyişle Genette, iki metin arasındaki muhtemel ilişkileri adlandırmak için farklı kuramcılar tarafından farklı bağlamlarda tanımlanmaya çalışılmış ve çok geniş ve karmaşık bir alanı kapsayan metinlerarasılık kavramı yerine metinselaşkınlık kavramı altında tanımlamaya ve sınıflandırmaya çalışmıştır. Bu noktada Genette'in amacı, kendinden öncekilerin aksine, bir "Hypertext" (ana-metin) ile "Hypotext" (alt-metin ya da gönderge metin) arasındaki ilişkiler aracılığıyla bir anlam ortaya koymak değil; bu ikisi arasındaki olası, kapalı ya da açık ilişkileri belli bir sınıflandırmaya tabi tutmaktır. Genette'in saptadığı beş alt başlık şunlardır: Interxtualität (metinlerarasılık), Hypertextualität (ana-metinsellik), Paratextualität (yan-metinsellik), Architextualität (üst-metinsellik) ve Metatextualität (yorumsal üst-metinsellik).

Kristeva'ya göre hiçbir metin kendiliğinden doğmaz ve şu andaki her metin kendisiyle geçmişte ki bir metin arasında bir çeşit bağlantı olan bir metinlerarasılıktır. Bu tanıma göre Kristeva iki metin arasındaki her türlü bağlantıyı metinlerarasılık olarak adlandırırken Genette için metinlerarasılık tanımı biraz farklıdır. Genette'e göre metinlerarasılık bir metnin diğer bir metin içerisindeki somut varlığıdır. Bu bağlamda alıntılar, göndergeler, imalar ve anıştırmalar metinlerarasılığı yaratan öğelerdir. Dolayısıyla göndergeler (Referenz) ve alıntılar (Zitat) açık metinlerarası bağlantı kurarken; intihal (Plagiat) ve anıştırma (Anspielung) gizli metinlerarası bağlantı kurar. Öte yandan, ana-metinsellik bir kapsayım ilişkisine değil bir aktarım ilişkisine dayalıdır. (Aktulum, 1999, s. 84) Bir diğer deyişle, ana-metinsellik bir ana metnin (Hypertext) kendisinden doğan bir diğer metne dönüşümü ya da öykünmesi yoluyla bir art-metin (Hypotext) ortaya çıkarması sebebiyle Hypertextualität ya da ana-metinsellik olarak adlandırılır. Bunlara örnek olarak; tercüme eserler, parodiler, nazireler ve taklit eserler verilebilir. Dolayısıyla, dönüştürme (Imitation), yeniden yazma (Paraphrase) ve yansılama (Parodie) yoluyla ortaya konan metinler bir ana metnin birer art metni olma özelliği taşıması sebebiyle bu başlık altında incelenir. Paratextualität yada yan-metinsellik ise bir metnin ilk bakışta ana metnin dışında kaldığı sanılabilecek, aynı metnin yan metinleriyle olan ilişkisini kapsar. Bu yan metinler başlıklar, alt başlıklar, ana başlıklar, önsöz, sonsöz, epigraf, notlar ve tanımlıklar vb.dir. Bu yan metinler ana metnin alınılması ve yorumlanması adına büyük önem teşkil etmelerinden ötürü bunlar arasındaki

ilişkiler ayrı bir başlık olan Paratextualität altında incelenmektedir. Üst-metinsellik bir metnin açık, kapalı veya kısa ve özlü bir biçimde bir ulama bağlanmasıdır. Bir diğer deyişle bir metnin türsel olarak ulama dâhil olduğunu belirlemesidir (roman, anlatı, şiir, deneme, trajedi vb.) Fakat, metinlerin birçoğunda bu tarz bir ulam tanımlaması verilmediğinden, metnin hangi ulama dahil olduğunu belirleme görevi okuyucuya aittir. Ayrıca bazı türsel ulamaların ilk yazıldıkları zamandaki anlamları ile şu anki karşılıkları aynı olmayabilir. Bu noktada, metnin hangi türsel kategoriye dahil olduğu konusunda bir belirsizlik ortaya çıkar. “Üst-metinsel düzeyde bir metnin şu ya da bu türsel kategoriye ait olduğunu bildiren bir metnin söylemsel özellikleridir.” (Aktulum, 1999, s. 88) Yorumsal üst-metinsellikte (metatextualität) kapalı bir metinler arası ilişki söz konusudur. Somut bir gösterge kullanımı olmadan (Zitat, Referenz vb.) bir metnin diğeriyle eleştirel veya yorumsal bir biçimde etkileşimidir. “Bu türlü ilişki, bir metni sözünü ettiği başka metne zorunlu olarak alıntı yapmadan hatta adını anmadan bağlayan bir yorum ilişkisidir.” (Aktulum, 1999, s. 88) Modern kuram öncesinde metinler, genellikle tarihe, yazara, yazarın psikolojisine, beklentilerine göre ele alınırken, metnin özerk bir yapılanma olduğu düşüncesinin benimsenmesinden sonra metinlerarası kavramının kullanımı yaygınlaşır. (Aktulum, 2014, s. 9) Erken modern dönem bağlamında alıntıda “kasıtlı” sıfatı metinlerarasılık kavramı için büyük önem taşımaktadır. Jonathan Schüz’ün aktardığı gibi Kühlmann, modern metinlerde olduğuna benzer şekilde erken modern dönemin metinlerarasılığın konu olmadan anlaşılmasına karşı uyarıda bulunuyor Özellikle 20. yüzyıl edebiyatı için her zaman metinsel özerkliğe olan talep arttıkça konu yapılarının incelenmesi, kasıtlı yazma ile kendi kendini düzenleyen metinlerarasılık arasındaki okumaların önünü açmaktadır (Schüz, 2007, s. 234).

5. METİNLERARASILIK KAVRAMI ÜZERİNE DİĞER TEORİK YAKLAŞIMLAR

Holthuis metinlerarasılık kavramının yorumlama düzeyinde ortaya çıktığı düşüncesinden hareket ederek, metinlerarasılığın metinsel bir özellik olmadığını öne sürer. Bunun yanı sıra Holthuis bir metnin başka metinlerle arasında herhangi bir ilişki olmadığını iddia etmez. Bunun yerine bir metnin başka bir metin veya metinlerle arasındaki ilişkilerin genel bir kavram olarak metinlerarasılığı değil yalnızca “metinlerarası eğilimleri” (intertextuelle Disposition) gösterebileceğini öne sürer. Metinlerarası eğilimler terimiyle ifade edilmek istenen; bir metnin içerisindeki metinlerarası sinyallerin, alımlayıcı onları bu şekilde tanıdığı ve fark edebildiği sürece, alımlayıcıyı başka metinlerle bir ilişki aramaya yöneltmesi durumudur. Tegtmeier ise metinlerarasılık kavramının kapsamı konusunda Holthuis ve Kristeva’nın yaklaşımlarını göz önünde bulundurarak metinlerarasılık olgusu için kesin bir tanım ortaya koymaktan ziyade, Gerard Genette’in yaptığına benzer bir şekilde, metinler arasında var olan muhtemel metinlerarası ilişkilerin sınıflandırılması noktasına odaklanır. Bu sistematikleştirme süreci içerisinde metinler arasındaki olası ilişkileri dört şekilde inceler:

1. Dikkate alınacak kaynak metinlerin yoğunluğuna göre (Tek metin, daha fazla metin, tek metin türü, birden fazla metin türü.).
2. Yorumlanan metinde kaynak metnin değerlendirilmesine göre (Olumlu, eleştirel, tarafsız).
3. Göstergenin açıklığına göre (Alıntı, yorumlama, ima).
4. Metinlerarası ilişkilerin biçimine göre (Olası, gerçek, gerekli) (Janich, 2008, s. 183).

Broich/Pfister de metinlerarasılık kavramını bir metin üretim metodu dolayısıyla metinselliğin bir özelliği olarak kabul ederler. Bununla birlikte Broich/Pfister metinlerarasılık kavramına bir tanım yüklemek veya onu farklı kısıtlayıcı türlere bölmek yerine metinlerarası ilişkileri yoğunluklarına göre sınıflandıracak bazı parametreler ortaya koyarlar.

1. İletişimsellik (Kommunikativität): Metin içerisindeki metinlerarası göstergeler kasıtlı ve bilinçli olarak eklenmişse veya açıkça belirtilmişse metnin iletişimsel uygunluğu

dolayısıyla metinlerarası yoğunluğu artar. Fakat metin içerisinde ki bu göstergelerin alımlayıcı tarafından ne ölçüde algılanabileceği bir sorun teşkil ettiğinden bu parametre bütünüyle sorunsuz bir ölçek değildir.

2. Seçicilik (Selektivität): Seçicilik göstergenin özlülüğünü ifade eder. Yani metin içerisindeki göstergeler ne kadar açık ifade edilmişse ve alımlayıcı tarafından ne kadar kolay alımlanabiliyorsa metinlerarasılık o derece yükündür.
3. Yapısallık (Strukturalität): Metinlerarası yoğunluk, kaynak metnin art-metni (phänotext) yapısal olarak ne kadar etkilediğiyle doğru orantılıdır.
4. Göndergesellik (Referenzialität): Art metin (phänotext) kaynak metinden alıntılama yapmakla kalmayıp, açık bir şekilde kaynak metne yorumda bulunup onu yorumluyorsa metinlerarası yoğunluk oldukça fazladır.
5. Söylemsellik (Dialogizität): Art metnin kaynak metinle arasında oluşturduğu içeriksel tartışmacı ve ideolojik gerilimin artmasıyla metinlerarası yoğunluk artar.
6. Özdüşünümsellik (Autoreflexivität): Yazar bir üst düzeyde metinlerarası ilişkileri metnin konusu haline getirdiğinde yukarıda verilen ölçütler desteklenmiş ve güçlendirilmiş olur.

6. METİNLERARASI YÖNTEMLER

Genette'in "iki ya da daha fazla metin arasındaki ortak birliktelik ilişkisi, yani, biçimsel olarak ve çoğu zaman, bir metnin başka bir metindeki somut varlığı" (Aktulum, 1999, s. 93) düşüncesinden yola çıkarak metinler arasında iki biçimde ilişki saptanabilir. Bu ilişkilerden biri yazarın ya da şairin, alımlayıcının entelektüel bilgisine başvurmasının gerekli olmadığı ve doğrudan aktarılan açık metinlerarası ilişkidir. Bir diğeri ise yazarın veya şairin, alımlayıcının bilgi donanımı sayesinde anlayabileceği kapalı metinlerarası ilişkidir. Bu açık ve kapalı ilişkiler iki başlık altında toplanabilir; "ortakbirliktelik ilişkisine dayanan metinlerarası ilişkiler; türev ilişkisine dayanan metinlerarası ilişkiler" (Aktulum, 1999, s. 93)

Ortakbirliktelik ilişkisine dayanan metinlerarası ilişkiler arasında karşımıza en sık çıkan yöntem alıntıdır. Alıntı bilinçli ve istemli yapılan açık bir göndermedir ve yapılan alıntılar metin içerisinde "tırnak işareti" ve "italik yazı" gibi belirli tipografik belirteçlerle gösterilir. Alıntıda amaç alıntılamanın metin ile alıntılanan metin arasında bir bağlam ilişkisi kurarak, alıntılamanın aktarılmak istenen fikrin, düşüncenin veya bilginin pekiştirilmesi ya da sağlam temellere oturtulmasıdır. Bir diğeri benzer ilişki göndergedir. Gönderge ise bir metin içerisinde başka bir metne ya da metin yazarına açıkça adıyla atıfta bulunmadır. Bu yolla, aynı alıntıda olduğu gibi, aktarılmak istenen duygu, düşünce ve bilgi pekiştirilirken; açıkça bir ifade ya da bölüm alıntısı yapılmadığı için okur başka bir metne ya da yazara yönlendirilir. Bu ilişki grubu içindeki bir diğeri altbaşlık olan intihalde ise alıntı ve göndergenin aksine yapılan alıntılarda herhangi bir tipografik belirteç kullanılmaz ve alıntının gerçek sahibinden ya da alıntılanan metinden bahsedilmez. Bu durumda yapılan alıntı gizli bir alıntı olacağından dolayı kapalı bir metinlerarasılık söz konusudur. Söz konusu ilişki grubunun son kısmı olan anıştırma, anıştırılan içeriğin doğrudan değil de sezdirilerek ve imlenerek aktarıldığı kapalı bir metinlerarası ilişkidir. Anıştırmanın alımlanması büyük oranda okuyucunun bilgi birikimine bağlıdır; bu sebeple metinlerarası ilişkilerde anıştırmanın tespit edilmesi kolay değildir.

Ortakbirliktelikten ziyade türev ilişkisine dayanan metinlerarası ilişkilerin başında parodi gelir. Parodi bir metnin başka bir metni alaya alarak ilk metnin biçimine sadık kalıp konuyu farklı bir anlama gelecek şekilde yeniden işleme yöntemidir. Parodi de genellikle amaç bir metnin ya da türün sıkı sıkıya bağlı olduğu geleneklerini veya yazar tarafından eksik görülen yönlerini, art metinde ana metnin bir kısmını veya tamamını gülünç bir şekilde ele alarak eleştirmesidir. Benzer bir diğeri metinlerarası ilişki de öykünmedir. Öykünme bir yazarın, başka bir yazarın üslubunu taklit ederek söz konusu üslubu kendi metni içine yerleştirmesidir. Bu üslup taklidi, ya da öykünme

sadece biçimsel bir benzerlik olarak değil aynı zamanda bir konu ya da hikâyenin taklit edilerek yeniden yazılması şeklinde de ortaya çıkabilir.

7. SONUÇ

Bu çalışma metinlerarasılık kavramının farklı kuramcılar tarafından ortaya konan tanımını, tarihsel sürecini ve metinlerarası olası ilişkiler kurmakta ya da saptamakta kullanılan yöntem ve kategorileri öz bir biçimde ele almıştır. Çalışma sonunda görülmüştür ki; metinlerarasılık kavramı metinler arasında biçimsel bağlantılar ve ilişkiler bulmaya çalışan Rus Biçimcilerden bu yana çok farklı bağlamlarda ve şekillerde incelenmiştir. Rus kuramcı Michail Bachtin'in söyleşimcilik adını verdiği, her söylemin başka bir söylemle bir çeşit ilişki içerisinde olmadan bir anlam ifade edemeyeceği fikri metinlerarasılık olgusunun bir kavram ve terim olarak ortaya çıkmasının temelini oluşturmuştur. Bachtin'in bu fikrinden yola çıkarak Julia Kristeva benzer bir fikre "metinlerarasılık" adını vererek bu terimin kuramcısı ve yaratıcısı olmuştur. Bu aşamadan sonra bazı kuramcılar bu kavramı tanımlamaya çalışmış, bazıları ise bu kavramı daha geniş bir kavramın altına yerleştirerek sınırlamaya çalışmış, daha başka kuramcılar ise bu kavrama bir tanım yüklemekten ziyade metinlerarası olası ilişkileri yoğunluklarına ve durumlarına göre sınıflandırmaya çalışmıştır.

Fakat metinlerarasılık olgusunun tam olarak ne anlama geldiği, işlevinin ne olduğu ne şekillerde belirlediği ya da belirlendiği konusunda birçok edebiyat kuramcısı ve dilbilimci tarafından, birbirinden belli noktalarda ayrıışan, fikirler ortaya atılmıştır ve literatüre yeni başlıklar eklenmiştir. Buna rağmen metinlerin, kendi aralarındaki ilişkilerin çeşitliliği ve bunların alımlanmasının oldukça göreceli olması gibi sebeplerden dolayı, metinlerarasılığın salt ve genel geçer bir tanımı ortaya konulamamıştır ve metinlerarası ilişkilerin nitelik ve niceliklerinin kesin sınırlarının da çizilemediği sonucuna varılmıştır. Bu bağlamda, metinlerarasılık olgusunun öznelerearası olmaktan ziyade soliptik bir anlayış barındırıyor olması, her ne kadar birçok kuramcı tarafından okurun metinlerarasılığın alımlanması sürecindeki yeri yadsınsa da genel olarak kabul edilen bir durumdur.

Edebiyat teorisine dayanan bir kavram olan metinlerarasılık, çağdaş dijital ortamda giderek artan bir önem kazanmıştır. Bilginin çeşitli platformlar arasında sorunsuz bir şekilde aktığı bir dünyada metinlerarasılık, metin içeriğini nasıl yorumladığımızı ve anladığımızı şekillendirmede çok önemli bir rol oynamaktadır. Bu makale, içinde bulunduğumuz çağda metinlerarasılığın önemini irdeliyor ve metinselliğin çok yönlü ve birbiriyle bağlantılı bir kavram olarak anlaşılmasına yönelik aydınlatıcı öneriler sunuyor. Metinlerarasılık, bir metnin diğer metinler tarafından şekillendirildiği ve diğer metinlere referans verdiği metinlerin birbirine bağlılığını ve karşılıklı bağımlılığını ifade eder. Zamanla bu fikir edebi kökenlerini aşarak dijital medya, reklam ve günlük söylem dahil olmak üzere çeşitli iletişim biçimlerinde uygulama bulmuştur.

Dijital çağda metinlerarasılık, farklı kültürleri ve toplumları birbirine bağlayan bir köprü görevi görmektedir. Metinlerin sürekli değişimi ve referans alınması, fikirlerin, değerlerin ve anlatıların coğrafi sınırları aştığı küreselleşmiş bir kültürel manzaraya katkıda bulunur. Özellikle sosyal medya platformları metinlerarası referanslardan yararlanarak kullanıcılar arasında ortak deneyim ve anlayış duygusunu teşvik eder. Multimedya içeriğinin ortaya çıkışıyla birlikte metinlerarasılık, anlamın inşasında vazgeçilmez hale geldi. Metinler artık yazılı sözcüklerle sınırlı değil; görseller, videolar ve etkileşimli öğeler içerirler. Bu farklı iletişim biçimleri arasındaki metinlerarası bağlantılar, genel anlatıyı zenginleştirerek daha kapsamlı ve incelikli bir anlayış sağlar. Metinlerarasılık kamusal söylemi ve fikri şekillendirmede çok önemli bir rol oynar. Haber makaleleri birbirine referans veriyor, sosyal medya tartışmaları paylaşılan memlerden ve etiketlerden yararlanıyor ve siyasi konuşmalar tarihi anlatıları yansıtıyor. Bu metinlerarası bağlantıları tanımak, çağdaş söylemi şekillendiren etkileri daha derinlemesine anlamak isteyen bireyler için çok önemlidir. Metinlerarasılık iletişimin zenginliğini artırırken, özellikle dijital alanda

anlama konusunda zorluklar da yaratıyor. Dijital uzaydaki metinlerin birbirine bağlı doğası aşırı bilgi yüklemesine yol açabilir. Referanslar, köprüler ve paylaşılan içerikten oluşan bir ağda gezinmek okuyucuları bunaltabilir ve bir metnin ana mesajını ayırt etmeyi zorlaştırabilir. Metinlerarasılık genellikle paylaşılan bir kültürel veya bağlamsal arka plana dayanır. Farklı kültürel referanslara sahip veya belirli metinlere farklı derecelerde aşinalığı olan kişiler, amaçlanan anlamı kavramakta zorluk yaşayabilirler. Bu bağlamsal karmaşıklık etkili iletişimi engelleyebilir. Metinlerarası referanslara doymuş bir dünyada yanlış yorumlanma riski vardır. Bir zamanlar güçlü ve net olan bir referans, etkisini kaybedebilir veya kötüye kullanılabilir; bu da yanlış anlaşılmalara ve yanlış iletişimlere yol açabilir.

Kültürel okuryazarlığın geliştirilmesi, metinlerarasılığın anlaşılmasını arttırmaya ve metinlerarası referansların karmaşık ağında gezinmek için hayati öneme sahiptir. Eğitim sistemleri ve medya kuruluşları, kültürlerarası iletişimi ve yorumu geliştirmek için farklı kültürel bağlamları anlamının önemini vurgulamalıdır. Medya okuryazarlığı programları temel dijital becerilerin ötesine geçmeli ve eleştirel medya okuryazarlığına odaklanmalıdır. Bu, bireylere medya mesajlarını nasıl analiz edeceklerini ve yorumlayacaklarını, metinlerarası referansları nasıl tanıyacaklarını ve dijital ortamda kaynakların güvenilirliğini nasıl değerlendireceklerini öğretmeyi içerir. Aktif okuma, metinlerle eleştirel bir şekilde ilgilenmeyi, varsayımları sorgulamayı ve daha derin anlamlar aramayı içerir. Bireyleri aktif olarak çevrimiçi tartışmaları okumaya ve bunlara katılmaya teşvik etmek, metinlerarası referanslarda gezinme becerilerini geliştirebilir ve konuşmalara anlamlı bir şekilde katkıda bulunabilir. Açıklama eklemeyi ve işbirliğine dayalı tartışmayı kolaylaştıran dijital araçlar, metinlerarası içeriğin anlaşılmasını geliştirebilir. Kullanıcıların metinlere açıklama eklemesine, içgörülerini paylaşmasına ve tartışmalara katılmasına olanak tanıyan platformlar, işbirliğine dayalı bir öğrenme ortamı yaratabilir. Doğru atıf yapma, yanlış bilgilerden kaçınma ve paylaşılan içeriğin bağlamına saygı gösterme dahil olmak üzere etik davranışı teşvik etmek, daha olumlu ve anlamlı bir çevrimiçi söyleme katkıda bulunur.

Sonuç olarak, metinlerarasılık dijital çağda iletişimin belirleyici bir özelliği haline gelmiştir. Etkisi edebiyata, medyaya, reklamlara ve günlük konuşmalara nüfuz ediyor. Metinlerarasılığın öneminin farkına varmak, dünyaya dair anlayışımızı şekillendiren karmaşık ve birbirine bağlı metinler ağında gezinmek için çok önemlidir. Aşırı bilgi yüklemesi ve bağlamsal karmaşıklık gibi zorluklar mevcut olsa da, kültürel okuryazarlığı geliştirmek, eleştirel medya okuryazarlığını öğretmek ve ek açıklama için teknolojiden yararlanmak gibi stratejiler, bireylerin gelişen metinlerarasılık manzarasını anlamalarını ve buna anlamlı bir şekilde katkıda bulunmalarını sağlayabilir. İletişimin dinamik doğasını benimsemeye devam ettikçe, metinlerarasılığın incelikli bir anlayışı, daha bağlı, bilgili ve kültürel açıdan okuryazar bir toplumu teşvik etmede etkili olacaktır.

KAYNAKÇA

Aktulum, K. (1999). *Metinlerarası İlişkiler*. Ankara: Öteki Yayınevi.

Aktulum, K. (2014). *Metinlerarası İlişkiler*. Ankara: Kanguru Yayınları.

Aytaç, G. (2016). *Genel Edebiyat Bilimi*. Ankara: Doğu Batı Yayınları.

Broich, U., & Pfister, M. (1985). *Intertextualität*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag.

Bulut, F. (2018). Metinlerarasılık Kavramının Kuramsal Çerçevesi. *Edebi Eleştiri Dergisi*, 2-19.

Genette, G. (1982). *Palimpsests*. Nebraska: University of Nebraska Press.

- Gülşen Torusdağ, İ. A. (2021). *Metindilbilim ve Örnek Metin Çözümlemeleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Günay, P. D. (2013). *Metin Bilgisi: Hem Metin Çözümleme Hem de Yaratıcı Yazma*. İstanbul: Papatya Yayıncılık.
- Gündoğdu, A. E. (2012). Metinlerarası Bağlamında Tahsin Yücel'in 'Yalan' Adlı Romanı. *Turkish Studies*, 1893-1903.
- Ihwe, J. (1972). *Literaturwissenschaft und Linguistik*. Frankfurt: Athenäum Verlag.
- Janich, N. (2008). *Textlinguistik*. Tübingen: Gunter Narr Verlag.
- Kıran, A., & Kıran, Z. (2011). *Yazınsal Okuma Süreçleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Klein, J., & Fix, U. (1997). *Textbeziehungen*. Tübingen: Stauffenburg Verlag.
- Kristeva, J. (1972). *Bachtin, das Wort der Dialog und der Roman*. Frankfurt: Athenäum.
- Özdemir, Ayşe Nur, Türk Romanında Kutsal Metinler Bağlamında Metinlerarasılık, (Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yayımlanmış Doktora Tezi), Edirne, 2020
- Robert-Allain Beaugrande, W. U. (1981). *Einführung in die Textlinguistik*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag.
- Schüz, J. (2007). Topik und textuelle Kommunikation. *Aussiger Beiträge*, 233-247.
- Sulikowski, P. R. (2015). Textualitätskriterien Eines Literarischen Textes und die Intertextualität. *ResearchGate*, 323-342.
- Şenöz, D. C. (2005). *Metindilbilim ve Türkçe*. İstanbul: Multilingual.
- Tarancı, C. S. (1982). *Otuz Beş Yaş*. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Ternes, A. (2016). *Intertextualität Der Text als Collage*. Berlin: Springer VS.
- Vater, H. (2001). *Einführung in die Textlinguistik*. München: Wilhelm Fink GmbH & Co. Verlags-KG.